

TIESNEŠU DISCIPLINĀRKOLĒĢIJAS LĒMUMS

Rīgā 2024. gada 29. novembrī

Tiesnešu disciplinārkolēģija šādā sastāvā:
sēdes priekšsēdētājs Valerijs Maksimovs,
kolēģijas locekļi Kaspars Berķis, Lelde Grauda, Aija Reitupe, Aivars Uminskis, Kristīne Vanaga, Līga Baltmane-Zepa,
 piedaloties Administratīvās rajona tiesas Jelgavas tiesu nama tiesnesei Lalai Apšeniecei,
Tiesnešu ētikas komisijas pārstāvei Diānai Makārovai, Tieslietu ministrijas pārstāvim
Nilam Bilandam
izskatīja disciplinārlietu, kas ar Tiesnešu ētikas komisijas 2024. gada 11. oktobra lēmumu
ierosināta pret Administratīvās rajona tiesas Jelgavas tiesu nama tiesnesi L. Apšenieci
par rupju ētikas normu pārkāpumu.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Tiesnešu ētikas komisijas 2024. gada 11. oktobra lēmumu ierosināta disciplinārlieta par tiesneses L. Apšenieces rupju ētikas normu pārkāpumu.

Lēmumā norādīti šādi apstākļi.

[1.1] Tiesnešu ētikas komisija no Tiesu administrācijas saņēmusi auditācijas pierakstu par Administratīvās rajona tiesas Jelgavas tiesu nama tiesneses L. Apšenieces veiktajām darbībām Tiesu informācijas sistēmā un tai piesaistītajās datu bāzēs laikā no 2022. gada 6. marta līdz 2024. gada 8. aprīlim.

Auditācijas pierakstos atspoguļoti vairāk nekā 1800 tiesneses veikti meklējumi, un tajos nav iekļauta informācija par administratīvajām lietām un personām, kuras tiesnese datu bāzēs ir skatījusi kā savā tiesvedībā esošo lietu dalībniekus.

Tiesnese Tiesu informācijas sistēmā un tai piesaistītajās datu bāzēs (Sodu reģistrā, Ceļu satiksmes drošības direkcijas datu bāzē, Zemesgrāmatā, Uzņēmumu reģistrā), kā arī Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes datu bāzē ilgstoši, regulāri, sistemātiski un mērķtiecīgi meklējusi ziņas par cilvēkiem, kuriem nav nekādas saistības ne vien ar tiesneses tiesvedībā esošajām lietām, bet ar administratīvajām tiesām vispār, proti, šie cilvēki nav bijuši nekādā procesuālā statusā administratīvo tiesu tiesvedībās esošajās lietās. Bez tiesiska pamata meklētās informācijas apjoms ir ievērojams. Turklāt informācija meklēta par lietām, kas skar bērnu tiesības, personu sodāmību, privātus ģimenes dzīves un citus sensitīvus jautājumus. Izmantojot Tiesu informācijas sistēmu vajadzībām, kas nav saistītas ar amata pienākumu izpildi, tiesnese ir pārkāpusi Ministru kabineta 2016. gada 20. septembra noteikumu Nr. 618 „Tiesu informatīvās sistēmas noteikumi” 17. punktu, kā arī Tiesu informācijas sistēmas izmantošanas noteikumu 5. punktu.

Ilgstoši un sistemātiski rīkojoties pretēji tiesiskajam regulējumam un darba vajadzībām piešķirtos resursus izmantojot tīri personisko vajadzību un interešu, kā arī

ziņkāres apmierināšanai, tiesnese ir rīkojusies pretēji tam, lai veicinātu un stiprinātu sabiedrības uzticību tiesām. Ikvienam sabiedrības loceklim ir tiesības paļauties, ka tiesnesis viņam piešķirtos valsts resursus izmanto vienīgi amata pienākumu izpildei un nepamatoti neiejaucas personas privātajā dzīvē, kas ietver arī datu aizsardzību. Meklējot datu bāzēs informāciju par personām un nespējot pamatot šīs informācijas nepieciešamību amata pienākumu izpildei, tiesnese ir ne vien pārkāpusi Tiesu informācijas sistēmas izmantošanas noteikumus, bet arī kā valsts amatpersona ir iejaukusies šo personu privātajā dzīvē, tādējādi aizskarot Latvijas Republikas Satversmes 96. pantā un starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos garantētās personas tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību.

Tiesneses attieksme pret datu bāzēs pieejamās informācijas izmantošanu un viņas sniegtie paskaidrojumi liecina par tiesneses izpratnes trūkumu par vērtībām un pareizu uzvedību. Ilgstoši, sistemātiski un regulāri rīkojoties pretēji tiesiskajam regulējumam, tiesnesei nevar būt nevainojama reputācija. Tiesneses rīcība norāda, ka tiesnesei nerūp augstu tiesnešu ētikas standartu ievērošana. Minētie apstākļi atstāj negatīvu ietekmi uz sabiedrības attieksmi pret visiem tiesnešiem kopumā.

[1.2] Tiesnešu ētikas komisija, izvērtējusi tās rīcībā esošo informāciju kopsakarā ar tiesneses paskaidrojumiem atzina, ka tiesneses rīcībā ir konstatējams rupjš Tiesnešu ētikas kodeksa 1. kanona 1. un 5. punkta, 2. kanona 1., 2. un 7. punkta un 5. kanona 1. punkta pārkāpums.

[2] Tiesnešu disciplinārkolēģijas sēdē Tiesnešu ētikas komisijas pārstāve uzturēja komisijas lēmumā norādītos argumentus.

[3] Tieslietu ministrijas pārstāvis pievienojās Tiesnešu ētikas komisijas lēmumā izdarītajiem secinājumiem, norādot, ka disciplinārlieta ierosināta pamatoti.

[4] Tiesnese disciplinārkolēģijas sēdē norādīja, ka nevar izskaidrot, kādas tieši viņas tiesvedībā esošās lietas ietvaros ir meklējusi Tiesu administrācijas apkopojumā norādītās ziņas, jo tās ir apjomīgas un aptver lielu laika posmu.

Tiesnese paskaidroja, ka viņa par lietas dalībniekiem apkopo visu tiesnesei datu bāzēs pieejamo informāciju. Tiesnese to pamatoja ar nepieciešamību gūt „vispusīgu priekšstatu” par katru lietas dalībnieku.

Motīvu daļa

[5] Pārbaudījusi Tiesnešu ētikas komisijas 2024. gada 11. oktobra lēmumā norādītos apstākļus, uzklaušījusi tiesneses, Tiesnešu ētikas komisijas un Tieslietu ministrijas pārstāvja paskaidrojumus, Tiesnešu disciplinārkolēģija atzīst, ka disciplinārlieta ir ierosināta pamatoti.

[6] Atbilstoši Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 1. panta pirmās daļas 3. punktam tiesnesi var saukt pie disciplinārās atbildības par Tiesnešu ētikas kodeksa normu rupju pārkāpumu.

[6.1] Disciplinārlietā pārbaudāms, vai ir pamats tiesnesi saukt pie disciplinārās atbildības par Tiesnešu ētikas kodeksa normu rupju pārkāpumu.

Tiesnešu disciplinārkolēģija ir iepazinusies ar Tiesu administrācijas sniegto informāciju un Tiesu administrācijas auditācijas pierakstiem. Tiesneses L. Apšenieces meklēto ziņu apjoms ir ievērojams – Tiesu administrācijas apkopojumā norādīti vairāk nekā 1800 meklējumi divos gados. Tiesu administrācija ir norādījusi, ka auditācijas pierakstos nav iekļauta informācija par administratīvajām lietām un personām, kuras tiesnese datu bāzēs ir skatījusi kā savā tiesvedībā esošo lietu dalībniekus.

Tiesnešu ētikas kodeksa 1. kanons noteic, ka tiesnesis tur cieņā savu amatu un tiesu varas neatkarību (1. punkts). Tiesnesis ar savu nostāju apliecina un veicina augstus tiesneša ētikas standartus, lai stiprinātu sabiedrības uzticēšanos tiesu varai (5. punkts). Tiesnešu ētikas kodeksa 2. kanons noteic, ka tiesnesis ciena un ievēro likumu, godprātīgi un ar cieņu izturas pret savu amatu (1. punkts). Tiesnesis, gan veicot amata pienākumus, gan darbojoties ārpus tiem, rīkojas tā, lai veicinātu sabiedrības uzticēšanos tiesu varai (2. punkts). Tiesnesis neizmanto tiesas institūta prestižu, lai apmierinātu savas vai citu personu privātas intereses (7. punkts).

Tiesnese L. Apšeniece ilgstoši un sistemātiski rīkojoties pretēji tiesiskajam regulējumam un darba vajadzībām piešķirtos resursus izmantojot tīri personisko vajadzību un interešu, kā arī ziņkāres apmierināšanai ir rīkojusies pretēji tam, lai veicinātu un stiprinātu sabiedrības uzticību tiesām. Ikvienam sabiedrības loceklim ir tiesības paļauties, ka tiesnesis viņam piešķirtos valsts resursus izmanto vienīgi amata pienākumu izpildei un nepamatoti neiejaucas personas privātajā dzīvē, kas ietver arī datu aizsardzību. Meklējot datu bāzēs informāciju par personām un nespējot pamatot šīs informācijas nepieciešamību amata pienākumu izpildei, tiesnese ir ne vien pārkāpusi Tiesu informācijas sistēmas izmantošanas noteikumus, bet arī kā valsts amatpersona ir iejaukusies šo personu privātajā dzīvē, tādējādi aizskarot Latvijas Republikas Satversmes 96. pantā un starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos garantētās personas tiesības uz privātas dzīves neaizskaramību.

Tiesnešu disciplinārkolēģija atzīst, ka tiesnese L. Apšeniece ar šādu rīcību ir izdarījusi tiesnešu ētikas normu rupju pārkāpumu un ir saucama pie disciplinārās atbildības. Tiesneses rīcībā ir konstatējams rupjš Tiesnešu ētikas kodeksa 1. kanona 1. un 5. punkta, 2. kanona 1., 2. un 7. punkta un 5. kanona 1. punkta pārkāpums.

[6.2] Tiesnešu disciplinārkolēģija atbilstoši Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 7. panta otrajai daļai var pieņemt lēmumu:

- 1) uzlikt disciplinārsodu;
- 2) nosūtīt disciplinārlietas materiālus Ģenerālprokuratūrai jautājuma lemšanai par kriminālprocesa uzsākšanu;
- 3) ierosināt tiesnesi atcelt no amata;
- 4) izbeigt disciplinārlietu.

Tiesnešu disciplinārkolēģija turpmāk norādīto argumentu dēļ uzskata, ka piemērojams Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 7. panta otrās daļas 2. punkts, jo ir pamats nosūtīt disciplinārlietas materiālus Ģenerālprokuratūrai jautājuma lemšanai par kriminālprocesa uzsākšanu.

[7] Tiesas spriešanas funkcija ir nozīmīga visas sabiedrības interese, jo caur to tiek īstenotas cilvēka pamattiesības uz taisnīgu tiesu. Tieši šī interese attaisno to, ka tiesām ir jābūt pieejamai pēc iespējas plašākai informācijai, lai efektīvi īstenotu tām piešķirtās pilnvaras tiesas spriešanā.

Tiesnese amata pienākumus pilda administratīvajā tiesā, tātad skata vienīgi administratīvās lietas. Atbilstoši Tiesu administrācijas apkopotajiem datiem tiesnese Tiesu informācijas sistēmā un tai piesaistītajās datu bāzēs (Sodu reģistrā, Ceļu satiksmes drošības direkcijas datu bāzē, Zemesgrāmatā, Uzņēmumu reģistrā), kā arī Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes datu bāzē ilgstoši, regulāri un sistemātiski ziņas meklējusi par cilvēkiem, kuriem nav nekādas saistības ne vien ar tiesneses tiesvedībā esošajām lietām, bet ar administratīvajām tiesām vispār, proti, šie cilvēki nav bijuši nekādā procesuālā statusā administratīvo tiesu tiesvedībās esošajās lietās. Vienas nozares tiesnesim lietas izskatīšanai var būt nepieciešama informācija par lietām, kuras skata citas nozares tiesneši, bet izskatāmais gadījums tāds nav.

Tiesneses paskaidrojumiem par datu apstrādi amata pienākumu veikšanai un ar to saistītajām vajadzībām disciplinārkolēģija nepiešķir ticamību.

Tā, piemēram, 2022. gada 22. augustā tiesnese Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes datu bāzē, atverot Personu datu pārlūka šķirklus, pēc personas koda ir meklējusi informāciju par 17 personām. Papildus tam tiesnese Tiesu informācijas sistēmā ir skatījusi informāciju par krimināllietās un civillietās, kurās iesaistītas šīs personas, taisītajiem spriedumiem. (*apkopojuma 311.–394. rinda*).

Savukārt 2022. gada 25. decembrī tiesnese skatījusi izvērstu informāciju par /Persona A/ :pieci šķirklī Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes datu bāzē, Ceļu satiksmes drošības direkcijas un Uzņēmumu reģistra datu bāzēs, pieprasījusi informāciju no Ieslodzījuma vietu pārvaldes un Sodu reģistra. Informāciju tiesnese meklējusi pēc personas koda (*apkopojuma 501.–520.rinda*). Līdzīgi, iegūstot vispusīgus datus, 2023. gada 27. janvārī tiesnese apskatījusi informāciju par /Persona B/ (*apkopojuma 694.–702.rinda*). Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes datu bāzē un pēc tam Sodu reģistrā tiesnese meklējusi informāciju arī par /Persona C/ (*apkopojuma 94.–99. rinda*), /Persona D/ (*apkopojuma 177.–180. rinda*), /Persona E/ un /Persona F/ (*apkopojuma 807.-811., 1181., 1193.-1196.rinda*).

2023. gada 17. jūlijā tiesnese ir meklējusi ziņas Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes datu bāzē par /Persona G/ un /Persona H/. Tiesnese ir apskatījusi arī vairākas civillietas, kur iesaistītas šīs personas, tostarp laulības šķiršanas lietas, kā arī /Persona H/ krimināllietu (*apkopojums 951.-980., 1030.–1047. rinda*).

Tie ir tikai daži piemēri, taču līdzīgi ir arī ar daudziem citiem Tiesu administrācijas apkopojumā norādītajiem gadījumiem.

Disciplinārkolēģija apzināti savā lēmumā atkārtoti Tiesnešu ētikas komisijas atzinumā uzskaitītos piemērus, jo par šiem konkrētajiem gadījumiem tiesnesei jau ir uzdoti jautājumi un viņai ir bijis pietiekami ilgs laiks, lai censtos atcerēties un detalizēti sagatavotos paskaidrojumu sniegšanai, nepieciešamības gadījumā arī atbildot uz jautājumiem.

Šie piemēri spilgti ilustrē, ka tiesnese par konkrētām personām, kurām nav saistības ar administratīvajām lietām, ir meklējusi datu bāzēs pieejamo informāciju. Proti,

no Tiesu administrācijas apkopojuma redzams, ka tiesnese par konkrētām personām ir skatījusi Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes rīcībā esošos personu datus, datus par personu ģimenes stāvokli, par laulības šķiršanu, informāciju par mantas sadali, saskarsmes tiesību noteikšanu, parādu esību un piedziņu, informāciju par to, vai šīm personām pieder transportlīdzekļi, vai un par ko tās ir bijušas notiesātas, vai ir dzēsta sodāmība utt. Tiesnese, kura tika iepazīstināta ar Tiesu administrācijas apkopotajām ziņām, Tiesnešu disciplinārkolēģijas sēdē nesniedza nekādu izskaidrojumu par šo personu datu nepieciešamību tiesneses amata pienākumu izpildei, aizbildinoties, ka informācija ir apjomīga un aptver ievērojamu laika posmu.

Turklāt, ja arī teorētiski tam mēģinātu meklēt izskaidrojumu un pamatojumu, tad jāņem vērā, ka atbilstoši Tiesu administrācijas apkopojumā norādītajam tiesnese informāciju vairākos gadījumos ir meklējusi nevis pēc atslēgvārdiem, bet gan pēc personu personas kodiem, un ir ne vien apskatījusi tiesu nolēmumus, bet ir meklējusi citu par konkrēto personu pieejamo informāciju. Tas neliecina par mērķi meklēt un iepazīties ar tiesu praksi.

No Tiesu administrācijas apkopojuma arī redzams, ka tiesnese auditētajā periodā ir apskatījusi vairākas laulības šķiršanas lietas un lietas par pagaidu aizsardzību pret vardarbību noteikšanu pirms prasības celšanas. Piemēram, tās ir lietas, kuru dalībnieki ir /Persona I/, /Persona J/, /Persona K/, /Persona L/, /Persona M/, /Persona N/, /Persona O/, /Persona P/, /Persona R/, /Persona S/ un citi. Arī šīm personām nav saistības ar tiesneses tiesvedībā esošajām lietām. Tiesnese skaidroja, ka meklēja līdzīgas lietas, kas palīdzētu saprast tiesu praksi, kas nepieciešama tiesneses personīgajā situācijā.

Nav pieļaujams, ka tiesnesis savu amatu un resursus, kas viņam pieejami amata pienākumu izpildei, izmanto tūri personisko vajadzību un interešu vai ziņkāres apmierināšanai. Tieši šādi tiesnese izskatāmajā gadījumā ir rīkojusies, apskatot Tiesu informācijas sistēmā konkrēto personu lietas.

[8] Tiesnešu ētikas komisijas atzinumā papildus konstatēja, ka atsevišķi ieraksti Tiesu administrācijas apkopojumā attiecas uz personām, kuras patiešām ir bijušas procesa dalībnieku statusā tiesneses tiesvedībā esošajās lietās. Piemēram, /Persona T/, /Persona U/, /Persona V/. Arī saistībā ar šīm personām tiesnese ir meklējusi izvērstu informāciju.

Tiesneses arguments informācijas gūšanai, meklējot visu datu bāzēs pieejamo informāciju, ka tādā veidā tika gūts “vispusīgs priekšstats” par katru lietas dalībnieku, Tiesnešu disciplinārkolēģijas ieskatā ir tikai aizbildināšanās, lai mēģinātu attaisnot savu rīcību, apzinoties izdarīto un tā sekas.

Pretējā gadījumā tiesnese spētu izskaidrot, kāda nozīme ir faktam, cik transportlīdzekļi un kādi pieder pieteicējam, cik nekustamie īpašumi un kādi pieder pieteicējam, vai viņš ir reģistrējies laulību vai ir šķīries, ja šādu faktu esība nekādā veidā nav saistīta ar tiesisko strīdu.

Tiesnese ir pārkāpusi Ministru kabineta 2016. gada 20. septembra noteikumu Nr. 618 „Tiesu informatīvās sistēmas noteikumi” 17. punktu, kā arī Tiesu informācijas sistēmas izmantošanas noteikumu 5. punktu.

Ministru kabineta 2016. gada 20. septembra noteikumu Nr. 618 „Tiesu informatīvās sistēmas noteikumi” 17. punkts noteic, ka tiesneši un tiesu darbinieki

sistēmu izmanto amata vai darba pienākumu izpildes laikā šo noteikumu 3. punktā norādītajam mērķim.

Tiesa nav ierobežota apstrādāt tos datus, kas tai nepieciešami tiesas spriešanas funkciju nodrošināšanai. Datu apstrāde tiesas darba vajadzībām jau kopumā raksturo datu apstrādes mērķi – tiesas spriešanas funkcijas izpilde. Tiesas tiesības apstrādāt tiesas spriešanai nepieciešamos datus nenozīmē, ka tiesas veiktā datu apstrāde drīkst būt patvaļīga un nekontrolēta.

L. Apšēniece ir Administratīvās rajona tiesas tiesnese un datus, kas neattiecas uz administratīvām lietām vispār un attiecībā uz personām, kurām nav tiesvedības ir apstrādājusi patvaļīgi un nekontrolēti, un bez tiesas spriešanas funkcijas izpildes mērķa.

Tiesu administrācija nodrošina, ka fizisko personu dati ir pieejami slēgtam personu lokam likumā noteikto pienākumu pildīšanai, sistēmas lietotāji personīgi ir atbildīgi par neatbilstošu vai neatļautu personu datu apstrādi, atbilstoši piekļuves piešķiršanas mērķim tiek piešķirts atšķirīgs piekļuves sistēmai apjoms.

Savukārt no sistēmas lietotāja, disciplinārkolēģijas ieskatā ir sagaidāms, ka tas apstrādās datus likumīgi un godprātīgi, vāks konkrētos, skaidros un tiesiskos nolūkos un neapstrādās ar minētajiem nolūkiem nesaderīgā veidā, apstrādās atbilstoši personas datu apstrādes mērķim un datu apstrādi neveiks pārmērīgi, ņemot vērā to apstrādes nolūku.

Ņemot vērā tiesneses pārkāpuma raksturu un faktiski nemotivētos paskaidrojumus par datu iegūšanās mērķi, var pastāvēt iespēja, ka ir veiktas prettiesiskas darbības ar iegūtajiem personas datiem, tajā skaitā, to materializēšana, izmantojot tehniskos rīkus, kas atbilstoši Krimināllikumam var tikt kvalificēta kā noziedzīgs nodarījums, un par kuru ir paredzēta kriminālatbildība.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 7. panta otrās daļas 2. punktu, 8. panta piekto daļu, Tiesnešu disciplinārkolēģija

nolēma

nosūtīt pret Administratīvās rajona tiesas Jelgavas tiesu nama tiesnesi Lulu Apšēneci ierosinātās disciplinārlietas materiālus Ģenerālprokuratūrai jautājuma lemšanai par kriminālprocesa uzsākšanu.

Lēmums nav pārsūdzams.

Sēdes priekšsēdētājs

V. Maksimovs

Kolēģijas locekļi

K. Berķis

L. Grauda

A. Reitupe

A. Uminskis

K. Vanaga

L. Baltmane-Zepa

DOKUMENTS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR
LAIKA ZĪMOGU